

BOEKBESPREKING

AAGE BENTZEN, *Introduction to the Old Testament*, Vol. I. Copenhagen, G. E. C. Forlag, 1948, 264 bls.

Die Deense Outestamenticus prof. Bentzen van die Universiteit van Kopenhagen het werklik 'n diens bewys aan die studie van die Ou Testament deur hierdie Inleiding, wat in 1941 in die Deense taal onder die titel Inledning til det Gamle Testamente verskyn het, nou in eiehandige Engelse bewerking te laat verskyn. Prof. Bentzen is 'n aktiewe, vrugbare skrywer, van wie se hand allerlei artikels verskyn het in Deense en ook buitelandse tydskrifte, maar wat ook verskillende groot werke op die gebied van die Ou Testament geskryf het, waaronder 'n uitgebreide Inleiding op die Psalms in 1932 en 'n uitnemende Psalmekommentaar (Fortolkning til de Gammeltestamentlige Salmer) van 690 bls. in 1939. 'n Proewe van sy eksegetiese vaardigheid het hy gegee in sy Danëlverklaring in die Duitse taal in die Handbuch zum Alten Testament, onder redaksie van prof. O. Eissfeldt in 1937 verskene.

As mens die Deense en die Engelse uitgawe van die Inleiding op die Ou Testament vergelyk, sien mens hoe die skrywer midde in die diskussies van die jongste tyd oor die betrokke vraagstukke staan. Die vernaamste nuwere kwessies wat in die 7 jaar tussen beide uitgawes aan die orde gekom het, word in die jongste, die Engelse uitgaaf bespreek en verwerk. So het die gedeelte oor die geskiedenis van die teks van die O.T. 'n grondige omwerking ervaar deur kennisname van die ondersoekings van prof. Kahle soos gepubliseer in sy Schweich Lectures van 1941, in 1947 verskene onder die titel „The Cairo Geniza” en waardeur veral op die kwessie van die Septuaginta-teks besonder veel nuwe lig gewerp is. Ook is die Engelse uitgaaf interessant deur die behandeling en menigmaal bestryding van die ondersoekinge van die Sweedse skool van godsdienshistorici en Outestamentici soos Widengren, Nyberg en Engnell aangaande die rol van die mondelinge oorlewering, die rituële agtergrond en die patroon van die koningsideologie. Die somtyds nogal skerpe bestryding van Engnell gee op menige bladsy iets lewendigs en pikants aan hierdie nuwe bewerking. Dat uit die Deense bewerking die bladsye 321—326 oor die ondersoek van Olrik aangaande sages en legendes weggelaat is, kan gebillik word. Dit het ook voor die hand gelê dat die hoofstuk oor Die Deense Bybel in die nuwe bewerking nie voorkom nie. Die „*Slutning*” of Besluit van die gedeelte oor die Kanongeskiedenis in die Deense uitgaaf waarin die moeilikhede bespreek word wat daar vir die hedendaagse wetenskaplike teoloog

is om die gesag van die Kanon soos ons dit van die Jodedom oorgekry het, te erken, en waarin aan die hand van 'n studie van Hempel helder aangetoon is waar die moeilikhede nie lê nie en waar wel, en hoe ons ten slotte op die testimonium Spiritus Sancti internum, die getuienis van die Heilige Gees in die hart van die gelowiges aangewys is, ontbreek tereg in die Engelse bewerking, hoe interessant die hoofstuk ook op sigself is.

'n Merkwaardige verskil tussen beide uitgawes is die gewysigde volgorde van behandeling van die vier onderdele van die Inleidingswetenskap. Die Deense uitgawe behandel na 'n korte hoofstuk oor geskiedenis, begrip en metode van die vak eers die sgn. „Spesiale Inleiding”, die ontstaan van die afsonderlike geskrifte van die O.T. (en korter van die Apokriewe boeke), daarna die geskiedenis van die literatuurvorme (die nuwe onderdeel van die Inleidingswetenskap soos veral deur die arbeid van Gunkel daaraan toegevoeg), en ten slotte die geskiedenis van die Kanon (die versameling en heiligbeskouing van die Ou Testamentiese geskrifte) en van die Teks van die O.T. In die later, die Engelse bewerking vind ons nou eers die twee laasgenoemde onderdele behandel, daarna die geskiedenis van die literatuurvorme, terwyl in die nog te verskynende tweede band die Spesiale Inleiding gegee sal word. Op bl. 18 en 102v. word as rede gegee dat met die nuwe volgorde die drie dele van die sgn. Algemene Inleiding nou by mekaar behandel word; die geskiedenis van die literatuurvorme betref netsoos die geskiedenis van die Kanon en die Teks die O.T. as 'n geheel, terwyl die Spesiale Inleiding die afsonderlike boeke tot onderwerp het. Dit lyk heeltemal 'n geregverdigde rangskikking. Bentzen merk trouens self op dat die volgorde meer 'n praktiese as prinsipiële kwessie is. En uit die gedurige verwysing by die geskiedenis van die literatuurvorme na die IIde deel wat die afsonderlike boeke sal behandel, blyk hoe moeilik hierdie twee onderdele van die Inleidingswetenskap te skeide is.

Tipografies vind ek die Deense uitgawe beter versorg as die Engelse, hoewel ook hierdie 'n aangenaam leesbare lettertipe en bladspieël vertoon. In die Engelse uitgawe is Hebreeuse en Griekse letters vermy, wat 'n groot vermeerdering van die kursief meegebring het. Maar waar die Deense uitgawe daarby veel gebruik maak van gespaspieëerde woorde, wat 'n rustige en tog ook duidelike manier is om die aandag op die woorde te vestig, is die kursief letter in die Engelse uitgaaf vir soveel doeleindes gebruik dat dit enigszins verwarrend werk: sowel vir eiename as vir transskripsies uit vreemde tale as vir onderstreping en dan ook nog vir onderskeiding van paragrawe en in opskrifte word die kursieflettertipe gehanteer. Dis wel wat te veel van die goeie. Behalwe die gewoon en

die kursief tipe is daar tog ook nog die kleinkapitaal-letter. Waarom sou ons terugkeer tot die primitiewe stadium van net een lettersoort? Origens is die uiterlik van die boek goed versorg: die groengestreepte omslag maak bepaald 'n fleurige indruk en lok tot kennisname aan.

Tereg sien Bentzen as die taak van 'n handboek om nie te veel op die bespreking van onderdele van kwessies in te gaan nie, waarvoor veeleer monografieë dien, maar om die leser 'n oorsig te gee van die huidige stand van die wetenskaplike ondersoek met as tweede doelstelling om aan te wys op watter punte nuwe ondersoekings sou moet ingestel word (bl. 144 n. 2, bl. 205). Van hierdie tweeledige taak het die skrywer hom getrou gekwy, en slegs hier en daar miskien enigsins gesondig teen sy eie waarskuwing in. Die betrek van die Skandinawiese literatuur in sy behandeling van die kwessies, wat vir die Deense ondersoeker uiteraard voor die hand lê, gee aan hierdie handboek 'n besondere bekoring en bring 'n verfrissende gees in die behandeling van onderwerpe wat opsigself nie altyd ewe belangwekkend lyk nie of reeds so veel bespreking gekry het dat hulle uitgeput voorkom.

Na 'n goeie oorsig oor die geskiedenis van die leervak, waarin ook aan die veelgemaakte rasionalisme sy verdienste gelaat word, gee die skrywer besondere aandag aan die nuwe behandeling van die Ou Testamentiese letterkunde waarmee die wetenskap deur Gunkel verryk is, die geregverdigde kritiek wat daarop deur Eissfeldt geopen is (by alle waardering en gedeeltelike oornamming van Gunkel se metode en resultate), terwyl Bentzen self weer aanwys in watter opsigte Eissfeldt se aanpak verbeter en aangevul kan word. Tereg wys Bentzen daarop dat die mondelinge oorlewering die skriftelike neerslag nog lange tyd vergesel en dat ons die literatuurtypes nie met Eissfeldt onder die voorliterêre stadium kan behandel nie. As metode en taak van die Inleidingswetenskap verdedig die skrywer tereg die histories-kritiese en teologiese, omdat ons gebonde is aan 'n teologie wat erns maak met die vleeswording van die Woord en alle dosetisme afgewys moet word. Die taak is teologies, dit is 'n deel van die wetenskaplike selfbesinning van die Kerk en dien om die menslike sy van die Openbaringsdokument te verstaan.

Die geskiedenis van die Kanon is seker nog altyd een van die moeilikste onderwerpe van die Inleidingswetenskap. Sowel in die terminologie as in die historiese verloop is daar soveel onbepaalds dat 'n duidelike insig in die gang van die kanoniseringsproses nie gemaklik te verkry is nie en beter aangevoel as onder woorde gebring kan word. Persoonlik lyk my die uiteensetting van *Wildboer* in sy bekende „Het ontstaan van den Kanon des Ouden Verbonds” van 1889, 4de druk 1908, nog altyd een van die helderste en die argumente die beste

afwegendste. Bentzen se eie behandeling gee seker nie meer helderheid nie. Waar van die studie van Wildboer ook 'n Engelse bewerking verskyn het (deur B. W. Bacon in 1895) kon Bentzen gerus na hierdie werk verwys het. Dis nie eers Moore in 1927-30 nie, maar reeds Wildeboer in 1889 wat daarop gewys het dat die Joodse term *ganûz* "weggebêre" nie soseer beteken dat 'n boek uit die Kanon geskrap is nie maar dat dit aan die voorlesing by die godsdiensoefening onttrek is. Dat egter die ander Joodse term dat 'n boek wel of nie „die hande verontreinig" (d.i. soos 'n taboe besmet, dus „heilig" is) die kerklike begrip van wel of nie kanoniek sou dek, is reeds deur König in sy Inleiding van 1893 en nie eers deur Moore beweer (bl. 29). Wildeboer het egter vir die betreklik gelyke betekenis van die uitdrukkings „weggebêre" en „die hande nie verontreinig nie" verskillende gewigtige argumente opgenoem (sien sy Kanon 4 de druk, bl. 69 v.) waaronder een van die belangrikste die aanhaling uit die Joodse geskrif „Aboth de Rabbi Nathan" bl. 63 v.). In teenstelling met Bentzen wat die berig in II Makkabeë 2: 13 aangaande die boekery wat Nehemia sou aangelê het waartoe hy die berigte oor die konings en die profete en die geskrifte van David en briewe van vorste oor wygeskenke sou versamel het as „romanties" beskou, is Wildeboer geneig om wel historiese waarde aan die berig toe te ken (t.a.p. bl. 37-40, eweso Eerdmans, Religion of Israel, p. 236).

Tereg soek Bentzen die begin van 'n kanoniseringsverskynsel reeds in die voor-eksiliese tye, sowel wat die Wet as die profetiese en profeties-historiese geskrifte betref, en selfs ook wat die wysheids-literatuur aangaan. Belangrik is sy opmerking dat die kanonisering van die Wet nie soseer samehang met die gedagte van „inspirasie" nie maar dat die verbondsluitings onder bindende, kultiese vorme die beslissende faktor was (bl. 33). Goed is ook die samevatting tot vier van die oorsake vir definitiewe bepaling van die kanon in die eerste eeu n.C. (bl. 28 v.). Dis seker juis dat die Sinode van Jamnia nie die Kanon bepaal het nie "but it undertook a *revision*"; juister nog sou wees om te sê: "it undertook a *reconsideration*".

Merkwaardig is dat Bentzen probeer aantoon dat die Alexandrynse kanon eintlik beperkter was as die Palestynse, en feitlik alleen die Wet bevat het. Dit is wel heeltemal die teenoorgestelde standpunt as wat van Rooms-katolieke kant verdedig word, wat om ook aan die sgn. Apropokriewe boeke kanonieke gesag te verleen, probeer aan te toon dat hierdie uitgebreide „Alexandrynse kanon" die oorspronklike sou gewees het, wat ook deur Jesus en sy apostels erken sou gewees het (sien die polemië van Wildeboer met die Jesuïet van Kasteren, waarna die eersgenoemde in sy Kanongesiedenis bl. 36 verwys). Bentzen verdedig die opvatting dat eers die Christelike Kerk, en dit onder

invloed van die Palestynse Kanon, die engere Alexandrynse kanon (wat dus alleen die Wet sou omvat het) uitgebrei het. Dit lyk my dat Bentzen hier te veel die resultate van Kahle ten opsigte van die teks en begrip van die Septuaginta van toepassing gemaak het op die kanonvoorstelling. Ook by die Palestynse Jodedom was seer seker die Wet om so te sê „kanoniek in die eerste graad”, wat egter nie uitsluit nie dat ook ander boeke 'n seker kanonieke gesag gehad het. Andersyds bewys die gegewens uit die geskifte van Grieksskrywende Jode soos bv. deur Wildeboer in par. 4 van sy studie versamel, dat die Alexandrynse Jode in hoofsaak aan dieselfde drieledige bundel kanonieke gesag toegeskryf het as die Palestynse (sien veral Philo, IV Esra en Josefus). Trouens reeds vantevore is te verwagte dat die Alexandrynse, buitelandse en in Hellenistiese omgewing vertoewende Jode nie 'n enger Kanon sal gehad het nie as die Palestynse, wat soveel nader aan die brandpunt van Joodse ortodoksie was. Die definitiewe afbakening van die Kanon het tog ook in Palestina plaasgevind en nie in Egipte of elders onder die Diaspora-Jode nie.

Insake die verskillende telling van die boeke van die O.T. sou dit wenslik gewees het dat die skrywer duideliker gemaak het hoe die telling van 27 boeke kon ontstaan het (bl. 40). Volgens sy telling sou die aantal 28 moes gewees het.

Die hoofstukke oor die teks en teksgeskiedenis van die O.T. bevat die gebruiklike gegewens in groot rykdom en noukeurigheid met telkens interessante opmerkings en is verder gekenmerk deur 'n nougesette weergawe van die belangrike ondersoekings van prof. Kahle, die bekende vir die Naziïsme na Engeland uitgeweke Bonner Orientalis. Kahle se met ongeëwenaarde geduld en akribie deurgevoerde navorsings het aan die lig gebring dat daar vier verskillende vokalisasiesisteme in gebruik gewees het en nie maar die een wat ons in ons gebruiklike Hebreeuse Bybels vind nie, en wel twee Babiloniese en twee Palestynse, waavan alleen die by ons gebruiklike, jongste die punktuasie grotendeels onder die konsonante sit (vgl. bl. 63 v.). Vir die uitspraak en spraakleer van die Hebreeus is die ondersoekinge van Kahle van nog nie te oorsiene belang. Uiters belangrik is ook die nuwe lig wat hierdie geleerde gewerp het op die ontstaan van die Septuaginta. Dit blyk nou dat die naam „Septuaginta” eintlik alleen gebruik mag word vir die vertaling in Grieks van die Wet en dat die gangbare term Septuaginta 'n hele versameling van Griekse vertalings van verskillende hande en uit verskillende tye omvat. Lagarde se hipotese van 'n te rekonstruere „oer-Septuaginta” van die hele O.T. 'n oortuiging wat ook aan die Septuaginta van Rahlfs ten grondslag lê, moet blykbaar heeltemal opgegee word. 'n Standaardteks van 'n Griekse vertaling van die O.T. het onder die Jode nooit bestaan nie.

Die Nieu-testamentiese skrywers het verskillende vertalings aangehaal. Die vorming van 'n gangbare Septuaginta-tekst van die O.T. is 'n unifikasie deur die Christelike Kerk tot stand gebring. Netsoos by die Aramese vertalings, die Targums, en by die Latynse vertalings moet ons ook by die Griekse 'n veelheid van vertalings as aanvangsstadium beskou en 'n standaardtekst as die einde van die ontwikkeling (vgl. bl. 80-85). By die vermelding van die vernaamste manuskripte van die Septuaginta sou dit wenslik gewees het as die skrywer iets van hulle lotgevalle vermeld het in plaas van alleen maar na die Nuwe Testament te verwys (bl. 85).

By die bespreking van die kwessie van die betroubaarheid van die tekst van die O.T. merk die skrywer geestig op dat die antieke eienaar van 'n manuskrip ons huidige begrip van literêre eienaarskap of outeursreg nie geken het nie maar „power of life and death” daaroor gehad het; dat egter hierdie willekeur 'n teëwrig gehad het in die wat die O. Testamentiese geskrifte betref betreklik gou intredende heilig-beskouing van die boeke en dat die vernaamste inhoud van die O.T. deur die verskil in handskriflesing en vertalings nie essensieel geraak geraak word nie (bl. 94 v.).

Interessant is die paar bladsye oor die verskillende houding teenoor tekstkritiek en konjektuur in die verskillende lande (bl. 95 v.).

Die grootste, tweede deel van die boek word ingeneem deur die behandeling van die Israelitiese literatuurvorme, die jongste dogter van die aloue Inleidingswetenskap. Hier is natuurlik die arbeid en invloed van ondersoekers soos Gunkel, Eissfeldt en Hempel voortdurend merkbaar. Maar ook die jonger navorsings oor die betekenis van die mondelinge oorlewering vir die vorming van die O.T. word bespreek. En gedurig is dit verblydend om die weloorwoë, nugtere kritiek van Bentzen op eksesse na allerlei kante te bemerk. Die hoofstukke oor Mondelinge oorlewering en „literatuur”, Die algemene karakter van die Ou Testamentiese literatuurgeskiedenis en Eie en vreemde materiaal in die Ou Testamentiese literatuur (bl. 102-118) behoort m.i. tot die belangwekkendste bladsye van die boek. Hier is wetenskaplike diskussie op sy beste.

In die hoofstuk oor die O. Testamentiese poësie word die vraag: profane of religieuse poësie? gestel by digsoorte wat op die eerste gesig profaan lyk, maar waar die religieuse of kultiese agtergrond by nader insien tog nie geloën kan word nie. So kan die arbeidsliedjies tog wel as 'n soort van „beswering” of versterking van die arbeidsvermoë opgevat word, die spotliedere as 'n soort „vervloeking,” huweliks- en liefdesliedere as 'n soort „seën”, ook die strydliedere en oorlogspoësie as 'n soort „beswering” van die vyand in die antieke „senuwee-oorlog”. Interessant is die opmerking dat die profesieë oor die koms van

die Messias literêrhistories verband kan hê met seënspreuke by die geboorte van koningskinders (bl. 134) en dat die beroemde „Lied van die lydende Kneg van die Here” Jes. 53 as ’n soort getransponeerde en „omgekeerde” roulied gesien kan word (bl. 138).

Die Psalmeliteratuur ontvang ’n besonder diepgaande en uitvoerige behandeling in die werk van Bentzen, wat te verwagte was van iemand wat hom so lank en opsetlik reeds met die vertolking van die Psalms besig gehou het. Hy is hom bewus van die moeilikheid en onbevredigdheid van die meeste gangbare pogings tot rangskikking van die psalmtipes waarby inhoud en vorm so dikwels verwar word. Gunkel se hipotese van ’n literêre „hofstyl” ter verklaring van die koningspsalms verwerp hy, „profane” koningsliedere kom in die O.T. nie voor nie (ook Ps. 45 is nie ’n profane lied nie). In plaas van profane hofstyl moet liever van ritueel gespreek word. Tipies Israelities is in die himnes die verbinding van die skeppingswerke met die van die verlossing uit Egipte en in die algemeen die verbinding met die geskiedenis van God en sy volk; verder ontbreek die vorm van selflofprysing van die Godheid, wat in Akkadiese himnes so’n rol speel (bl. 151). Bentzen erken wel troonsbestyging-Gods-psalms, wat by die Tweede Jesaja tot eskatologiese himnes verwerk is (bl. 152). By die bespreking van die klaagpsalms gee Bentzen behartigingswaardige opmerkings oor die vloeiende grense tussen die nasionale (of kollektiewe) en die individuele subjek veral in verband met die koningsfiguur (bl. 155). By die bespreking van die menging van psalmtipes en invloed van ander literatuurgebiede erken hy wel die inwerking van die wysheidsliteratuur op sommige psalms maar waarsku hy tereg teen die aanname van te veel „leerdigte” in die Psalmbundel (bl. 154, 161). Hy wys aan hoe die Psalms ook buite hulle eintlike „plek in die lewe” opgeneem is in die O. Testamentiese literatuur, soos in die historiese „profetiese en selfs in die wysheidsboeke (bl. 163-5). Hy wil die Psalms miskien wel wat te uitsluitend as kultiese liedere sien; dat daar in Israel geen „geestelike” poësie was buitekant die kultus nie, word m.i. te absoluut gestel en is bv. ten opsigte van Psalms soos 103, 112, 113, 119, 131, 137, 139 e.a. nie sonder ’n al te gesogte kultiese verklaring vol te hou nie.

By die behandeling van die Wysheidsliteratuur is Bentzen dan gelukkig ook versigtiger met die aanname van ’n kultiese verband en agtergrond, en verset hy hom tereg teen die oorkultisering soos deur Engnell voorgestaan (bl. 174), al erken hy die betreklike reg van die opvatting dat aan verskillende vorme van wysheidsbeoefening die werksaamheid van die priesters en literatuurvorme soos psalms en vloek en seën ten grondslag lê Tereg wys hy daarop dat juis by die wysheidsliteratuur die opskrifstelling betreklik vroeg ingeset het, soos

die wysheidsboeke van Egipte en Babel ook laat veronderstel. Die boek Job word gekarakteriseer as die dramatisering van die tipe klaag- of aangeklaagdepsalm onder beïnvloeding van die regsgedingfiguur en miskien ook van die filosofiese gesprek.

By die bespreking van die orakels word tereg met Mowinckel gewaarsku teen te groot onderskeid maak tussen priesterlike en profetiese orakels. By die profetiese orakels word daar 'n paar uitnemende bladsye gewy aan die bespreking van die „openbaringstoestand” waarin hulle ontvang is en hoe die spesiaal Israelitiese profetisme ook op die vorm van die profetiese orakels sy stempel gedruk het (bl. 191-193). In verband met die profetiese styl word hier ook weer gewaarsku teen te veel gebruik maak van teksemendasies.

Ook die behandeling van die O. Testamentiese prosa bevat waardevolle uiteensettings. Reeds aan die begin van die hoofstuk is daar 'n paar uitnemende bladsye oor spreek en redevoer as magsmiddel en kuns in die Ou Ooste en Israel, wat met 'n beroep op die wil, met suggestie en herhaling werk veelmeer as met logiese argumentasie, en wat iets van beswering vertoon (bl. 204 v.).

Waar die Wette behandel word tref ons weer die versigtige afweging van buitelandse beïnvloeding of verwantskap en eie Israelitiese karakter aan (bl. 217). Interessant is hier ook die bespreking van die vraag of die O. Testamentiese wette as staatswette of as sakrale wette beskou moet word. Hier kom die ondersoekings van Noth aangaande die Israelitiese gemeenskap as 'n „amfiktionie” of sakrale federasie onder behandeling. Ook hier weer neem Bentzen 'n bemiddelende standpunt in, waar hy daarop wys dat die onderskeidd staats- of sakrale wette minder skerper en belangrik word deurdat sowel die Oud-Oosterse koningskap as die Israelitiese staat nie so totaal „wêreldlik” was as wat die begrippe in die moderne, Westerse denke en spraakgebruik geword het nie (bl. 228-232).

In die hoofstuk oor die verhalende literatuur wil Bentzen tereg by die indeling die kwessie van min of meer „geloofwaardigheid” van die verhale geen rol laat speel nie (bl. 232). Hy wys op die superioriteit van die Israelitiese geskiedverhaal en geskiedbeskrywing bo al wat uit die Ou Ooste bekend is. By die erkenning van kultiese verband van verskillende geskiedverhale wil Bentzen tog nie met hierdie sleutel alle slotte oopmaak nie; hy wys daarop dat by Israel agter die ritueel die geskiedenis as skeppende faktor skuil, en dat oorspronklike kultustekste om so te sê „vertaal” is in epiese verhale en tot vermaninge en predikasies geword het in pleks van eksplanasies van rituele handeling (bl. 250).

Die laaste hoofstuk gaan oor die oorgang van die kleiner literêre eenhede na groter literêre komplekse, veral oor die eenhede van medium-

grootte, 'n stadium wat in die meeste O. Testamentiese literatuurgeskiedenis oorgeslaan word, en waaraan die Gunkelse Gattungsforschung verby gegaan het. Hier kom ook verskillende „transposisies” van literatuurvorme in ander genre's onder bespreking en blyk dit dat ons sonder 'n sekere aanvaarding van min of meer samehangende „bronne” die probleme waarvoor die O. Testamentiese boeke ons stel nie kan oplos nie. Bentzen noem hierdie hoofstuk beskeie „only a start”. Ongetwyfeld lê hier nog 'n ruime veld van ondersoek maar ewe seker gee Bentzen hier talryke belangwekkende aanwysinge van die rigting waarin hierdie ondersoek hom sal kan of moet beweeg.

Oor die algemeen is die Engels van hierdie bewerking vlot leesbaar, al bemerk mens wel meermale by vergelyking met die Deense uitgawe dat verskillende male die Deense terme juister die bedoeling van die skrywer uitgedruk het. Miskien is die oorfloedige gebruik van die woordjie „but” (bv. op bl. 93) ook deur die Deense origineel beïnvloed. Moeilikheid het die skrywer ook met die weergawe in Engels van die Deense terme vir sage en legende (bl. 233) waarvoor hy „legend” en „devotional or edificatory legend” geneem het; ek vra my af of hy nie met die Engelse „saga” en „legend” kon volstaan het nie.

Drukfoute kom nie dikwels voor nie; ek noteer alleen die volgende min of meer steurende: bl. 22 r. 5 van onder Ezra 8 moet wees Nehemia 8, bl. 20 van onder *m'arbā'ē* moet wees *ma'arbā'ē*, bl. 244 r. 12 van onder „particles” moet wees „particules”.

Prof. Bentzen verdien die dank van die internasionale wetenskap vir hierdie bewerking in Engels van sy belangwekkende Inleiding en eweseer die uitgewer Gads Forlag vir die moed en vertroue om hierdie werk op die wêreldmark te bring. Ons hoop dat dit 'n wye leserskring sal vind en dat die tweede deel spoedig die voltooiing en afsluiting van hierdie standaardhandboek sal bring.

B. GEMSER.

Pretoria, 1 Oktober 1948.